

1882

KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER VE İKİ TOPLUMUN ETKİLEŞİMİ “KONYA ÖZELİNDE DEĞERLENDİRME”

Araştırma Raporu

Feyzullah ALTAY

Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

KONYA
Nisan, 2017
www.kto.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. RAKAMLARLA TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER	1
3. HUKUKİ DURUM	6
4. KONYA’DAKİ SURİYELİLER	7
5. GÜNCEL SORUNLAR	8
6. KONYA ÖZELİNDE SAHA ARAŞTIRMASI: AYKENT AYAKKABICILAR SİTESİ	10
7. SURİYELİLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİLERİ	11
7.1. Olumlu Görüşler	11
7.2. Olumsuz Görüşler	12
8. SONUÇ VE ÖNERİLER	13
9. KAYNAKÇA	15

1. GİRİŞ

Türkiye 2011 yılından bu yana dünyanın en büyük insani krizinin tam merkezinde yer almaktadır. İç karışıklıklar başlamadan önce 20 milyon civarında bir nüfusa sahip olan Suriye’de bugün yaklaşık 10 milyon kişi acil insani yardıma ihtiyaç duymaktadır.

Bu süreçte yaklaşık **10 milyon Suriyeli evini terk etmek zorunda kalmış, 4,5 milyonu aşkın Suriyeli de kurtuluşu komşu ülkelere sığınmakta bulmuştur**. Türkiye, uyguladığı “Açık Kapı Politikası” çerçevesinde giriş yapan hiçbir Suriyeliyi geri göndermemiş, onlara “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir.

Türkiye bugün yaklaşık 3 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Aradan geçen zaman ve Suriye’de durumun daha da kötüye gitmesi nedeniyle “Geçici Koruma” statüsü altında Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin artık ülkemizde misafir değil, kalıcı oldukları açıkça söylenebilir.

Bu çerçevede, Türkiye’deki Suriyeliler konusu, giderek toplumsal, siyasal ve ekonomik boyutları olan bir uyum sorunu ve güvenlik meselesine dönüşmeye başlamıştır. İş piyasasına erişim sığınmacı entegrasyonunun en temel dinamiğidir. Birçok açıdan entegrasyonu kolaylaştırıcı bir işleve sahip olan çalışma, sığınmacıların buldukları ülkeye sağlayacakları katkıyı görünür kılan en etkili araçtır.

Çalışma imkânı elde eden sığınmacı, ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde duracak ölçüde bir kazanç elde ettiği takdirde, psikolojik olarak kendisini ev sahibi topluma yük olarak görmekten kurtulacaktır. Aynı şekilde ev sahibi ülke vatandaşları da çalışan ve üreten insanları, kendi birikimlerini paylaşmaya gelen kişiler olarak görmeyecektir. Böylelikle çift yönlü bir süreç olarak tarif edilen entegrasyonun önündeki iki önemli psikolojik bariyer ortadan kalkmış olacaktır.

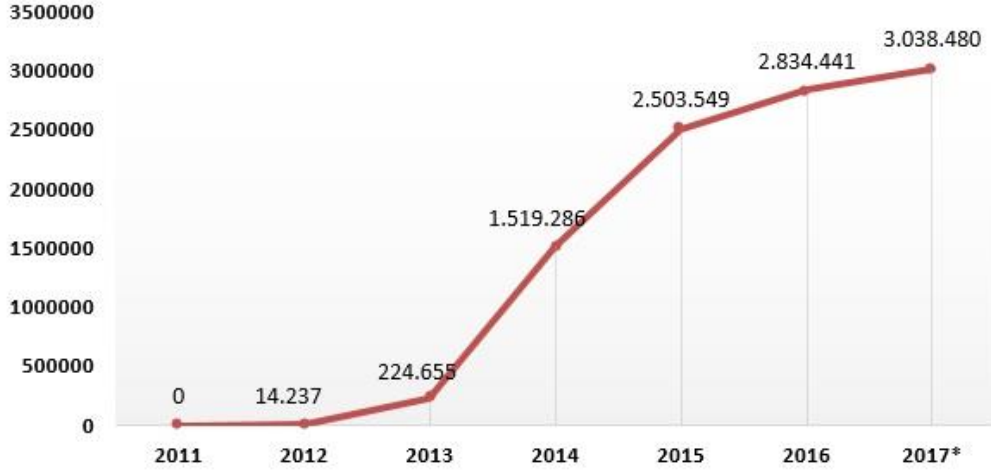
2. RAKAMLARLA TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER

08.06.2017 tarihi itibarıyla Türkiye’de Geçici Koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sayısı **3 milyon 38 bin 480’e** ulaşmıştır. Türkiye’deki Suriyelilerin yüzde 60’ı yaklaşık 1 milyon 800 bini 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. 0-4 yaş grubundaki çocuk sayısı 372 bin civarındadır.

Türkiye’deki Suriyeliler ve İki Toplumun Etkileşimi “Konya Özelinde Değerlendirme”

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

*08.06.2017 tarihi itibarıyla

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

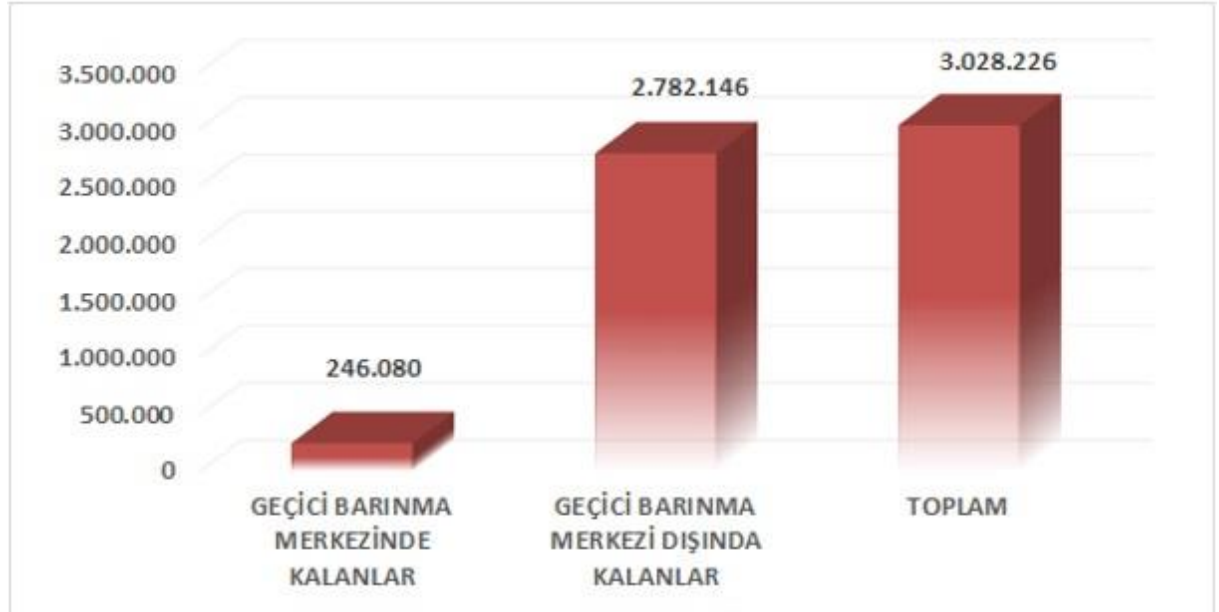
BİYOMETRİK VERİLERİ ALINARAK KAYIT ALTINA ALINAN SURİYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMI (08.06.2017)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.625.520	1.412.960	3.038.480
0-4	193.186	179.712	372.898
5-9	222.998	210.015	433.013
10-14	169.355	156.081	325.436
15-18	140.690	118.443	259.133
19-24	254.292	194.306	448.598
25-29	165.097	128.678	293.775
30-34	138.925	108.867	247.792
35-39	98.261	81.310	179.571
40-44	69.041	64.562	133.603
45-49	53.357	49.113	102.470
50-54	42.692	40.936	83.628
55-59	28.790	28.622	57.412
60-64	19.964	20.393	40.357
65-69	13.253	13.639	26.892
70-74	7.078	7.844	14.922
75-79	4.396	5.248	9.644
80-84	2.305	2.913	5.218
85-89	1.254	1.546	2.800
90+	586	732	1.318

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Suriyelilerin 2 milyon 782 bini geçici barınma merkezlerinin dışında Türkiye’nin farklı merkezlerinde ikamet etmektedir. Suriyelilerin sadece 246 bini Başbakanlık AFAD’ın 10 ilde kurduğu ve yönettiği 23 barınma merkezinde yaşamaktadır.

GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ İÇİNDE VE DIŞINDA KALAN SURİYELİLER

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI

BARINMA MERKEZLERİ 08/06/2017 TARİHİ İTİBARIYLA (10 İLDE 23 BARINMA MERKEZİ)		
SURİYE	ŞANLIURFA	104.201
	GAZİANTEP	37.755
	KİLİS	33.244
	KAHRAMANMARAŞ	18.345
	MARDİN	2.891
	HATAY	18.406
	ADANA	555
	ADİYAMAN	9.531
	OSMANİYE	12.655
	MALATYA	10.055
	TOPLAM	247.638
	GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA KALAN SURİYELİ SAYISI	2.790.842
ÜLKEMİZDE BULUNAN TOPLAM SURİYELİ SAYISI	3.038.480	

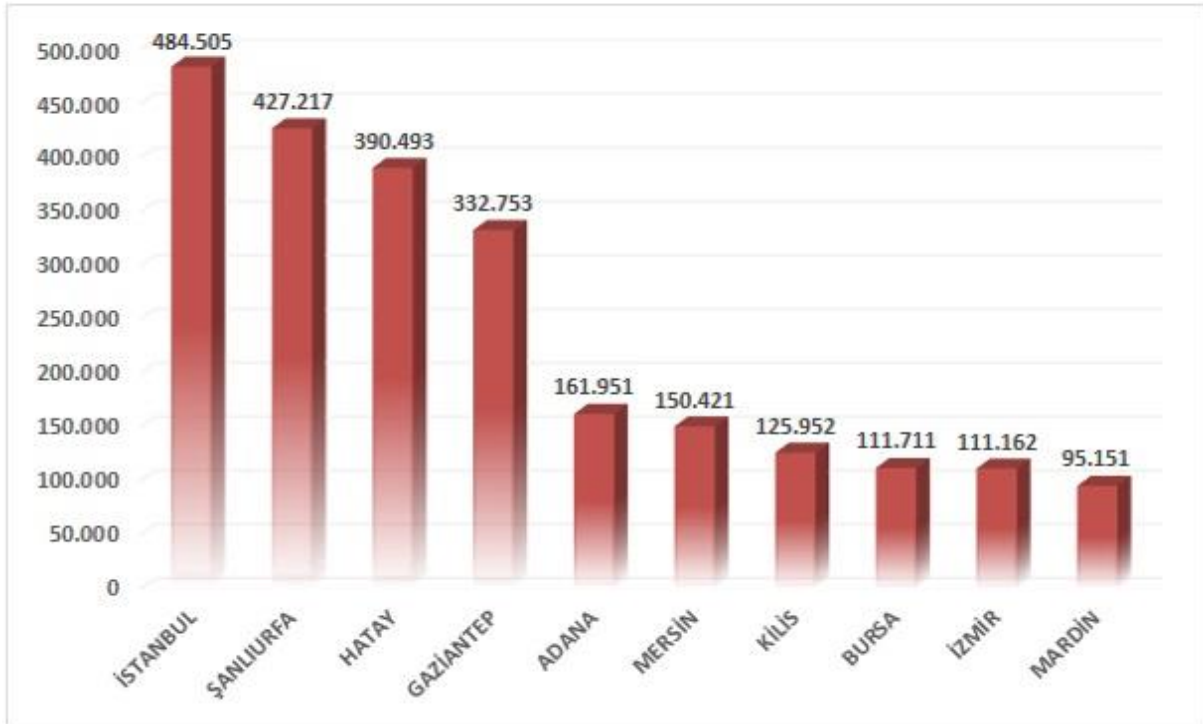
* Barınma Merkezlerine ilişkin bilgiler Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’ndan alınmaktadır.

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Bugüne kadar Türkiye, ülkelerindeki savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeli vatandaşlara yardım için **25 milyar doları aşkın** bir kaynak kullanmıştır. Türkiye’nin bu olağanüstü çabalarına karşın, uluslararası camia ülkemizde bulunan Suriyeliler için yalnızca 526 milyon doları katkıda bulunmuştur.

Barınma Merkezlerinde kalmayan Suriyelilerin büyük bir kısmı sınıra komşu olan Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Kilis gibi illerde yaşamakta iken, eğitilmiş ve maddi durumu iyi olan Suriyelilerin ise İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyükşehirleri tercih ettikleri görülmektedir. Toplam Türkiye nüfusun yüzde 3,8’sine ulaşan Suriyelilerin nüfus ağırlığı Suriye’ye komşu bölgelerde yüzde 15’i bulmaktadır. Kilis ilinde ise mülteci nüfusu yerel nüfusu neredeyse yakalamış durumda.

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN İLK 10 İLE GÖRE DAĞILIMI

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Türkiye'deki Suriyeliler ve İki Toplumun Etkileşimi

“Konya Özelinde Değerlendirme”

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 08.06.2017										ALFABETİK
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	
	TOPLAM	3.038.480	79.814.871	3,81%		TOPLAM	3.038.480	79.814.871	3,81%	
1	ADANA	161.951	2.201.670	7,36%	42	KAHRAMANMARAŞ	92.504	1.112.634	8,31%	
2	ADİYAMAN	26.687	610.484	4,37%	43	KARABÜK	503	242.347	0,21%	
3	AFYON	4.834	714.523	0,68%	44	KARAMAN	592	245.610	0,24%	
4	AĞRI	1.002	542.255	0,18%	45	KARS	183	289.786	0,06%	
5	AKSARAY	1.602	396.673	0,40%	46	KASTAMONU	1.053	376.945	0,28%	
6	AMASYA	295	326.351	0,09%	47	KAYSERİ	60.863	1.358.980	4,48%	
7	ANKARA	77.498	5.346.518	1,45%	48	KIRIKKALE	852	277.984	0,31%	
8	ANTALYA	423	2.328.555	0,02%	49	KIRKLARELİ	2.167	351.684	0,62%	
9	ARDAHAN	121	98.335	0,12%	50	KİRŞEHİR	886	229.975	0,39%	
10	ARTVİN	44	168.068	0,03%	51	KİLİS	125.952	130.825	96,28%	
11	AYDIN	8.384	1.068.260	0,78%	52	KOCAELİ	33.542	1.830.772	1,83%	
12	BALIKESİR	2.500	1.196.176	0,21%	53	KONYA	76.483	2.161.303	3,54%	
13	BARTIN	34	192.389	0,02%	54	KÜTAHYA	378	573.642	0,07%	
14	BATMAN	20.020	576.899	3,47%	55	MALATYA	22.365	781.305	2,86%	
15	BAYBURT	42	90.154	0,05%	56	MANİSA	6.868	1.396.945	0,49%	
16	BİLECİK	581	218.297	0,27%	57	MARDİN	95.151	796.237	11,95%	
17	BİNGÖL	721	269.560	0,27%	58	MERSİN	150.421	1.773.852	8,48%	
18	BİTLİS	798	341.225	0,23%	59	MUĞLA	10.098	923.773	1,09%	
19	BOLU	1.303	299.896	0,43%	60	MUŞ	886	406.501	0,22%	
20	BURDUR	8.115	261.401	3,10%	61	NEVŞEHİR	6.731	290.895	2,31%	
21	BURSA	111.711	2.901.396	3,85%	62	NİĞDE	3.747	351.468	1,07%	
22	ÇANAKKALE	3.876	519.793	0,75%	63	ORDU	737	750.588	0,10%	
23	ÇANKIRI	408	183.880	0,22%	64	OSMANİYE	45.352	522.175	8,69%	
24	ÇORUM	1.950	527.863	0,37%	65	RİZE	677	331.048	0,20%	
25	DENİZLİ	8.311	1.005.687	0,83%	66	SAKARYA	8.536	976.948	0,87%	
26	DİYARBAKIR	30.244	1.673.119	1,81%	67	SAMSUN	4.454	1.295.927	0,34%	
27	DÜZCE	780	370.371	0,21%	68	SİİRT	3.418	322.664	1,06%	
28	EDİRNE	6.537	401.701	1,63%	69	SİNOP	82	205.478	0,04%	
29	ELAZIĞ	6.056	578.789	1,05%	70	SİVAS	2.692	621.224	0,43%	
30	ERZİNCAN	185	226.032	0,08%	71	ŞANLIURFA	427.217	1.940.627	22,01%	
31	ERZURUM	732	762.021	0,10%	72	ŞİRNAK	14.926	483.788	3,09%	
32	ESKİŞEHİR	2.588	844.842	0,31%	73	TEKİRDAĞ	7.010	972.875	0,72%	
33	GAZİANTEP	332.753	1.974.244	16,85%	74	TOKAT	870	602.662	0,14%	
34	GİRESUN	144	444.467	0,03%	75	TRABZON	2.349	779.379	0,30%	
35	GÜMÜŞHANE	80	172.034	0,05%	76	TUNCELİ	103	82.193	0,13%	
36	HAKKARİ	1.084	267.813	0,40%	77	UŞAK	1.527	358.736	0,43%	
37	HATAY	390.493	1.555.165	25,11%	78	VAN	2.326	1.100.190	0,21%	
38	IĞDIR	84	192.785	0,04%	79	YALOVA	2.997	241.665	1,24%	
39	ISPARTA	6.610	427.324	1,55%	80	YOZGAT	3.380	421.041	0,80%	
40	İSTANBUL	484.505	14.804.116	3,27%	81	ZONGULDAK	354	597.524	0,06%	
41	İZMİR	111.162	4.223.545	2,63%						

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye, savaştan kaçan Suriyelilere AFAD koordinasyonunda yeni bir hayat sunmaktadır. Bu kapsamda AFAD'ın kurduğu 23 barınma merkezinde, sığınmacıların fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları karşılanıyor. Merkezlerde sağlık hizmetinin yanı sıra meslek kursları da veriliyor.

600 bin Suriyeli eğitimini Türkiye'de sürdürüyor. AFAD, kayıp bir neslin oluşmaması için barınma merkezlerinde 90 bin Suriyeli çocuğu da eğitime kazandırdı. Milli Eğitim Bakanlığı iş birliğinde atılan adımlar sonucunda anaokulundan lise son sınıfa kadar 550 bin çocuğun sokaklardan alınarak, okula devam etmeleri sağlandı. Bunların 250 bini geçici eğitim merkezlerinde, 185 bini ise devlet okullarında eğitime devam ediyor.

Suriye ve Iraklı sığınmacıların tedavileri kapsamında 850 bin ameliyat gerçekleştirildi. Bunun yanı sıra Türkiye genelinde 1 milyon yatan hasta bulunurken, 22,5 milyon poliklinik hizmeti de verildi.

240 bin Suriyeli bebek de gözlerini Türkiye topraklarında açtı. Barınma merkezlerinde anne-çocuk sağlığı alanında hamile ve emziren kadınlar için özel yemek seçenekleri de sunuluyor.

Dünyadaki Suriyeli sığınmacıların yarısından fazlasını tek başına ağırlayan Türkiye'yi BM Mülteciler Yüksek Komiserliği "dünyanın en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkesi", UNICEF de "dünyanın en fazla sığınmacı çocuğa ev sahipliği yapan ülkesi" ilan etti.

3. HUKUKİ DURUM

Sığınmacıların iş piyasasına erişimini kolaylaştırıcı düzenlemeler yapma Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan bir yükümlülüktür. Türkiye uzun yıllar boyunca bu alanda mülteci ve sığınmacılara özel bir düzenleme yapmamış, normal yabancıların iş piyasasına erişimlerine ilişkin düzenlemeler mülteci ve sığınmacılar için de yeterli görülmüştür. Uygulamada ise mülteci ve sığınmacıların Türkiye'deki 'geçici' durumları nedeniyle iş piyasalarına erişimle ilgili mevcut yasal kanallar sığınmacılar ve mülteciler tarafından neredeyse hiç kullanılmamış/kullanılmamıştır. 2013 tarihinde çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, uluslararası korumadan yararlananlar için çalışma izni alma yolunu açık tutarken geçici korumadan yararlananların erişime ilişkin düzenleme getirmemiştir.

Yasal yollardan çalışma izni almayan/alamayan sığınmacılar kayıt dışı olarak çalışmak durumunda kalmışlardır. Suriyeli sığınmacılar krizine kadar yönetilebilir görülen bu durum, geçici korumadan yararlanan tahminen yarım milyon Suriyeli sığınmacının iş piyasasına girmesiyle yönetilebilirlik sınırını aşmış ve hükümet, alanla ilgili düzenleme yapmak durumunda kalmıştır.

2014 Ekim ayında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ve 2016 Ocak ayında çıkarılan “Geçici korumadan Sağlanan Yabancılara Çalışma İzni Verilmesine İlişkin Yönetmelik”, hükümetin bu alanda attığı en somut adımlar olmuştur.

Çalışma izni verilmesi bir taraftan sığınmacıların emeğinin özel sektör tarafından ucuza kiralanarak sömürülmesine engel olacak, diğer taraftan da sığınmacılara kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânı vererek sürekli yardımla geçinmeye nazaran daha onurlu bir hayat sürmelerini sağlayacaktır.

4. KONYA’DAKİ SURİYELİLER

Konya Suriye sürecinden en çok etkilenen illerden biri olmuştur. Çatışmaların başladığı tarihten itibaren Suriyeli misafirler Konya’ya da gelmiş, özellikle 2012 sonrası dönemde sığınmacı sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Buna göre 2014’ün ilk aylarında 10 bin civarında olan kayıtlı mülteci sayısı 2015 sonu itibarıyla 45 bin, bugün ise 76 bin 500 civarındadır.

Bugün Konya’da 76.483 Suriyeli sığınmacı bulunmakta olup bu sayı toplam nüfusun %3,5’ini oluşturmaktadır.

Tarihsel olarak göç alan değil göç veren bir il konumunda olan Konya’ya bu kadar kısa sürede farklı bir coğrafya ve kültürden yaşanan yoğun göç, doğal olarak kentin yatırım ve istihdam olanaklarını da etkilemiştir. Her ne kadar göçle birlikte, göçmenlerin ülke ekonomisine büyük yük getirecekleri, istihdam imkanlarını yerel halkın aleyhine etkileyecekleri, işsizliği artıracakları vb. birçok eleştirel görüş serdedilmiş olsa da, göçün toplumsal kazanımları sürekli ihmal edilmiş ya da sıklıkla zikredilmemiştir.

Göç sadece bir nüfus hareketi olmanın ötesinde sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi alanda etkileri olan bir olgudur ve göç kendi ekonomisini de beraberinde getirebilmektedir. Gıdadan barınmaya, beyaz eşyadan tekstile kadar bir insanın ihtiyaç duyacağı bütün mal ve hizmetler Suriyeli misafirler için de bir ihtiyaçtır ve bu ihtiyaçların karşılanması beraberinde ekonominin canlanması anlamına gelmektedir. Diğer yandan sanayimizin ihtiyaç duyduğu vasıfsız ve nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanması da Suriyelilerin üstlendiği rol unutulmamalıdır. Nitekim nitelikli donanımlara sahip Suriyelilerin ülke ekonomisi için bir kazanç olduğu birçok iş adamı tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca Suriyeli sermayedarların yatırımlarını Türkiye’ye yapmaları da hem sektörel zenginlik hem ihracat potansiyelinin artması hem de istihdam açısından önemli bir kazanımdır.

5. GÜNCEL SORUNLAR

- **Eğitim sorunu;** Türkiye’ye sığınan yaklaşık üç milyon Suriyeli mültecinin bir milyondan çoğu, okul çağında olan çocuklar ve gençlerden oluşuyor. Okul çağındaki çocukların ekonomik zorluklar, dil problemi nedeniyle büyük kısmı okula gidemiyor. Şimdiye kadar 6-18 yaş arası 1 milyon 100 bini aşkın Suriyeli nüfusun yaklaşık 600 bini eğitim sistemine dahil edilmiştir. Bir an önce hem toplumsal uyumu sağlamak hem de bu çocukları kazanmak için eğitim seferberliğinin artırılması gerekmektedir.
- **Psikolojik travma;** Suriyeli çocukların ve hatta yetişkinlerin diğer bir problemin de psikolojik travmadır. Acımasız bir savaş ortamından gelen Suriyelilerin psikolojik açıdan desteklenmesi gerekmektedir.
- **Dışlanma hissi sorunu;** Toplum olarak bizler Suriyeli kardeşlerimize kucak açsak da, vatandaşlarımızın bir kısmı onları tam olarak kabullenemeyip ötekileştirme girişimlerinde bulunabiliyorlar. Bu durum da ülkemize sığınan savaştan dolayı psikolojik travmaya sahip Suriyelilerde toplumdaki dışlanmış hissi oluşturmaktadır. Bu durumu ancak sivil toplum kanalıyla, sosyal sorumluluk girişimleriyle ortadan kaldırabiliriz.
- **Gelenek, örf, adet uyumsuzluğu;** İki farklı toplumun, farklı adetlerle, geleneklerde bir arada yaşaması bazen uyumsuzluklara, çatışmalara yol açmaktadır. Suriyeliler ve yerel halk arasındaki ilişkilerin kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’ların işbirliği ile son derece hassas ve planlı bir şekilde yönetilmesi sağlanmalıdır. Suriyelilerin yaşadığı bölgelerde iletişim ve yasal konularda yardımcı büroların kurulması, danışma merkezleri oluşturulması yarar sağlayacaktır.
- **Barınma sorunu;** 23 kadar olan mülteci kamplarında kalan Suriyeli mültecilerin ilk aşamada kurulan çadırkentler, zaman içerisinde çadırkentlerin prefabrik ve konteyner gibi barındırma merkezlerine dönüştürüldü. Ancak her yıl artan Suriyeli sığınmacı sayısı ile beraber çadırkentlerin kapasiteleri de bir hayli dolmuş durumdadır. Bu da beraberinde barınma sorununu ortaya çıkarmaktadır. Çadırkentlerin sayısının artırılması gerekmektedir. Durumu iyi olan Suriyeliler hali hazırda çadırkentlerde ikamet etmiyorlar. Farklı şehirlerde yada aynı şehirde çadırkentlerin dışında ev kiralyorlar.
- **Suriyeli çocuk dilenciler;** Ülkemizin hemen hemen her şehrinde Suriyeli çocuk dilencilere rastlamak mümkündür. Ailesinin gelir durumu düşük, eğitim imkanları olmayan birçok çocuk sokaklarda, caddelerde, alışveriş merkezlerinde dilenmektedir. Bu durumun devlet eliyle bir an önce düzeltilip, bu çocukların dilencilikten

uzaklaştırılıp eğitime yönlendirilmesi gerekmektedir.

- **Diplomalı işsizlik;** Ülkemizde üniversite mezunlarının iş bulmada zorlandığı bir ortama, Suriyeli üniversite mezunu diplomalı işsizler de eklenmiştir. Nitelikli Suriyeli işgücünden daha çok faydalanmak gerekmektedir. Bu hususta özel sektör ve devlet desteği ile yeni iş sahalarının ve iş imkanlarının oluşturulması gereklidir.
- **Bölgesel göçmen politikasının olmaması;** Türkiye'nin her bölgesinde konuşlanan Suriyelilere yönelik o bölgeye özgü, o bölgenin ihtiyaçlarına göre ayrı ayrı bir göçmen politikası oluşturulmalı ve bu politika çerçevesinde stratejiler ve eylem planları hayata geçirilmelidir. Tüm illerde Göç İdarelerine tam yetki verilmeli gelen göçmenlerin kayıt altına alınması sağlanmalıdır.
- **Uyum sorunu;** Savaştan kaçıp ülkemize sığınan insanların uyum sorunları, yaşadıkları yerle ilgili sorunları, temel ihtiyaçlarını karşılayamama (beslenme, barınma gibi) sorunları, travma, stres, yaşam kaygısı var. Önce yaşam hakkı sağlanmalıdır, Ülkelerindeki savaş ortamından kaçıp Türkiye'ye sığınan temel eğitim çağındaki çocukların eğitime erişiminin sağlanması çerçevesinde mutlaka eğitilmesi gereklidir, eğitilmedikleri takdirde çok tehlikeli sokak çocukları ve suça bulaşan çocuklar olabilirler, Suriyelilerin yaşadığı bölgelerde iletişim ve yasal konularda yardımcı büroların kurulması, danışma merkezleri oluşturulması yarar sağlayacaktır.
- **Güvenlik sorunu;** Türkiye kendi iç güvenliği için Suriyeli sığınmacıları çok ciddi bir güvenlik taramasından geçirip kabul etmelidir. Aksi takdirde bölgede konuşlanan birçok terör örgütüne mensup bazı teröristler ülkeye giriş yapmış olacaktır. Bu durum da ülkemizin güvenliğini tehdit etmektedir. Diğer taraftan ülkemizde bulunan Suriyelilerin güvenliğinin sağlanması da devletimizin bir vazifesidir. Bir takım kışkırtmalara ve provokasyonlara karşı iki toplumu karşı karşıya getirmemek için gerekli önlemler alınmalıdır.
- **Sağlık sorunu;** Suriyeli sığınmacıların tedavileri ve her türlü sağlık sorunları genelde kamu hastanelerinde gideriliyor. Sağlık Bakanlığı sağlık kuruluşlarına atama yaparken o kentin yerel nüfusunu hesaplayarak atama sayısını belirliyor. Bu nedenle Suriyelilerin yoğun olduğu illerde görev yapan sağlık personeli sayısında sıkıntı oluşmaktadır. Doktorlarımızın bakmakla yükümlü oldukları hasta sayısının üzerinde hastaya bakması sıkıntılara neden oluyor. Sağlık Bakanlığımız bu konuda gerekli çalışmaları biran önce yapmalıdır. Diğer taraftan şehirlerimizde faaliyet gösteren Aile Sağlığı Merkezlerinde tercüman olmaması yada dil yetersizliğinden dolayı Suriyeli hastalarla sağlıklı bir iletişim kurulamıyor. Bu da görev yapan sağlık görevlilerinin tedavi sırasında zorlanmasına neden oluyor.

6. KONYA ÖZELİNDE SAHA ARAŞTIRMASI: AYKENT AYAKKABICILAR SİTESİ

Ayakkabıcılık sektörü Konya’nın öne çıkan sektörlerinden birisidir. Türkiye pazarının yaklaşık %30’una sahiptir. Suriye, savaştan önce ayakkabıcılık üretiminde gelişmiş olan bir ülke idi. bugün Aykent Ayakkabıcılar Sitesinde yoğun bir Suriyeli nüfusu çalışmaktadır.

Bu kapsamda, Suriyelilerin buradaki çalışma durumlarını, çalışanların ve işverenlerin sorunlarını ele almak için site yönetimiyle, işverenlerle ve Suriyeli işçilerle görüşmeler gerçekleştirdik. Dile getirilen hususlar şu şekildedir;

- Aykent Ayakkabıcılar Sitesinde yaklaşık 5 bin Suriyeli çalışan mevcut ve bunun yarısı 18 ve altı yaş gurubundadır. Bu sitede çalışanların %60’ı Suriyelilerden oluşmaktadır.
- 18 yaşından küçüklere çalışma izni verilmemelidir. Buradaki çocukların öncelikle eğitim alması veya eğitimlerini tamamlamaları gerekmektedir.
- Suriyeliler devlet tarafından güvence altında, izinsiz yada sigortasız çalışanlara yada çalıştıranlara herhangi bir cezai işlem uygulanmıyor. Bu durum kendi vatandaşlarımızı olumsuz yönde etkilemektedir.
- Suriyelilerin ucuz iş gücü olarak görülmesinden dolayı işverenlerin de yoğun talebi söz konusudur. Bu durum Konyalı çalışanların olumsuz etkilenmesine neden olmakla beraber eşit şartlarda çalışmalarına da uygun zemini sağlamamaktadır.
- İşçi olarak çalışan kendi vatandaşlarımıza uygulanan tüm çalışma prosedürlerinin hepsi Suriyeli çalışanlara da uygulanmalıdır.
- Kendi vatandaşlarımız Suriyelilerden dolayı işsiz kalma korkusu yaşamaktadır. Bir an önce gerekli düzenlemelerin yapıp eşit şartlarda çalışma koşulları sağlanmalıdır.
- Suriyelilerin toplumla entegrasyon sorunu var, insan ilişkileri yönünden zayıf ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu hususta iletişim ofisleri yada uyum merkezleri kurulmalıdır.
- Birçok Suriyeli görgü kuralları, nezaket, ortak toplumsal yaşam hususlarında eksikler, uyum sağlayamıyorlar.
- Suriyeliler küçük ve kötü şartlara sahip evlerde yüksek kira bedelleriyle oturuyorlar. Bizler de bu hususta onlara haksızlık yaparak bu durumu fırsat olarak görüyoruz. Bu konuda gerekli düzenlemelerin yapılması şarttır.
- Bir komisyon oluşturulmalı ve bu komisyon Suriyelilerin eğitimi, toplumla entegrasyonu ve diğer birçok konuda çalışmalar yürütmelidir.

- Suriyeliler Aykent’e çalışmaktan memnundur. Konyalıların kendilerine yardımcı olduklarını, kucakladıklarını ifade etmektedirler. İzmir, Gaziantep, Bursa gibi şehirlerde de tanıdıklarının ve akrabalarının olduğunu belirten Suriyeliler, o şehirlerde birçok sıkıntı yaşadıklarını dile getirmektedir. Konya’nın ve Konyalıların diğer şehirlere göre çok daha yardımsever ve kucaklayıcı olduğunu belirtmektedirler.

7. SURIYELİLERİN İŞGÜCÜ PİYASASINA ETKİLERİ

Suriyelilerin sayısının büyük bir hızla artması ve ülkelerine geri dönem ihtimalinin orta vadede mümkün görünmemesi, Suriyelilerin özellikle sınır bölgelerinde ekonomiye yaptıkları muhtemel etkileri önemli bir gündem maddesi haline getirmiştir. Bu konuda ise farklı görüşler mevcuttur.

7.1. Olumlu Görüşler

Türkiye’de işgücü piyasasını ve birçok sektörün üretim kapasitesini etkileyecek olan Suriyeli işçilerin çalıştırılması, iş dünyası tarafından olumlu karşılanmaktadır. Zira Türkiye’de üretim sektörlerinde ilgi görmeyen pek çok vasıfsız iş için yüz binlerce Suriyeli talip durumda. İş dünyasında başta tekstil olmak üzere üretime dayalı sektörlerde eleman açığının gün geçtikçe fazlaştığına ve binlerce firmanın vasıfsız eleman ihtiyacından dolayı tam kapasite üretim yapamadığını dikkat çekilmektedir.

Diğer yandan Suriyeli sığınmacıların emek arzı açısından homojen bir grup oluşturmadıkları, içlerinde kırsal kökenli ve vasıf düzeyi düşük sığınmacılar çoğunlukta olmakla birlikte, kent kökenli ve belirli vasıflara sahip yüksek eğitilmiş kişilerin de bulunduğu anlaşılmaktadır. Kayıtlar çok sağlıklı olmamakla birlikte sığınmacılar içinde üniversite mezunu olanların sayısı 35 bin civarındadır.

Yetişmiş işgücünün, bulunduğu ülkeye üreteceği katma değer vasıfsız işgücüne göre daha fazladır. Ayrıca bu açığın sığınmacılardan karşılanması yetiştirme maliyetini sınırlayacağından ülke ekonomisi açısından ilave bir kazanç olacaktır. Türkiye bu konuda elini çabuk tutmadığı takdirde bu potansiyelden yararlanamadığı gibi, gelişmiş ülkelerin işine yaramayacağı için Türkiye’den ayrılamayan vasıfsız sığınmacı işgücüne istihdam üretebilmek için fazladan kaynak harcamak durumunda kalacaktır.

Diğer yandan nitelikli sığınmacı işgücünün ekonomiye kazandırılması konusunda işverenlerin asgari ücret bariyerini aşmaları ve ücretleri ve çalışma şartlarını istihdamı cazip kılacak ölçüde yukarıya çekmeleri gerekmektedir. Aksi halde bu potansiyeli Türkiye’de tutmak zor olacaktır.

Bir diğer olumlu taraf ise Suriyelilerin kurduğu şirketlerin sınır bölge ekonomisini canlandırmasıdır. Suriyeli tüccarların Türk mallarını, kendi iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaları, Suriye krizinin sınır illerinin ihracatı üzerinde yarattığı olumsuz etkinin azalmasını sağlamaktadır.

7.2. Olumsuz Görüşler

Suriyeli sığınmacıların Suriye’deki iç çatışmanın gittikçe uzaması; kamplara kabul edilmek için uzun süre beklemeleri, ellerindeki nakit birikimlerini tüketerek ailelerin ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma gelmelerinden dolayı umutsuzluğa kapılmaları ve derneklerden ve devletten yeterli yardım alamamaları nedeniyle bir an önce çalışmak zorunda kalmasının vasıfsız işgücü piyasasında rekabeti arttırdığı görülmektedir.

Özellikle yeni işe almalarda sigortalı yerli işçiye göre neredeyse maliyeti % 50 daha düşük olan Suriyeli sığınmacıların tercih edilmesi sıklıkla rastlanan bir durumdur ve bu durumun asgari ücretle çalışan yerli işçiler üzerinde bir işten çıkarma baskısı oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bunu destekleyen bir çalışma da Dünya Bankası’nın Ağustos 2015’de yayınladığı araştırma “Suriyeli Mültecilerin Tük İşgücü Piyasasına Etkileri” adlı rapordur. Raporda istihdamdaki mültecilerin özellikle kayıt dışı, düşük vasıflı ve kadın çalışanları işlerinden ettiği gösterilmektedir. İkame oranının neredeyse bire bir olduğu hesaplanmaktadır. Bununla birlikte bu ikameye rağmen ilgili bölgelerde işsizliğin artmadığı görülmektedir. Bu sürpriz bulgunun iki nedeni söz konusu: Bir yandan genç kızların okula devamlılığı artmakta, diğer yandan da işlerini kaybedenler işgücü piyasasından çekilmektedir. Dolayısıyla işgücü arzı geriliyor.

İşgücü piyasasının Suriyeli sığınmacıların varlığı nedeniyle çalışanlar aleyhine ucuzlaması ve hatta yerel halktan işini kaybedenlerin sayısının artması, özellikle Suriyelilerin yoğun oldukları bölgelerde çok ciddi gerginliklere de yol açabilmektedir.

Bu durum sadece işgücü piyasası için değil, küçük çaplı esnaf ve sanatkârlar için de söz konusudur. Suriyeli sığınmacıların bir bölümünün de bağımsız olarak çalıştıkları görülmektedir. Bunların daha çok kayıt dışı küçük esnaf olarak faaliyet göstermeleri aynı alanda faaliyet gösteren yerli esnaf için ciddi bir rekabet sorunu oluşturmaktadır. Bu yeni sığınmacıların vergilendirilmeleri konusunda gösterilen hoşgörü gerginlik unsuru olmaya aday görünmektedir. Suriyelilerin “kayıt dışı” bir ekonomi yarattıkları, vergi ödemedikleri ve kendilerinin bu anlamda haksız rekabetin mağduru olduklarına inanan yerel halkın şikâyetleri hızla yükselmektedir.

ORSAM’ın “Suriyelilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkisi”ni inceleyen raporundaki bulgulara göre sınır illerinde işini kaybedenlerin %40 ile %100’ü arasında değişen oranlardaki bölümü “Suriyeliler nedeni ile işini kaybettiğine” inanmaktadır. Bu durum yerel halk arasında iş fırsatlarının ellerinden alındığı şeklinde bir tepkiye neden olmaktadır.

Sığınmacıların iş piyasasına erişimleri konusunda öncelikle cevaplandırılması gereken soruların başında kayıt dışı çalışmanın mı, çalışma izni verilmesinin mi milli iş piyasasını daha olumsuz etkileyeceği sorusu yer almaktadır.

Netice itibarıyla kayıt dışılık işverenler de dâhil olmak üzere tüm paydaşlar için çok ciddi riskler ve olumsuzluklar içeren bir durumdur. Kayıt dışı çalışma, işverenler için ucuz maliyet dolayısıyla cazip görülse de, emek istismarından haksız rekabete, yerli işgücü piyasasının olumsuz etkilenmesi ve buna dayalı sosyal tepkilerden devletin vergi kaybına kadar birçok olumsuzluğa kaynaklık etmektedir.

İşveren için maliyet konusunda bir farklılık olmadığı takdirde, özellikle vasıfsız işgücü açısından sığınmacıların yerli işçi karşısında bir cazibesinin kalmayacağı ortadadır. Ancak yerli işgücü tarafından tercih edilmeyen alanlardaki işgücü açığı ile vasıflı işgücü açığının sığınmacıların resmi olarak çalıştırılması suretiyle kapatılması mümkündür.

Öte yandan çalışma ekonomisi ve iş güvenliği uzmanları, mültecilerin Türkiye'deki işçi sınıfının en alt kısmını oluşturacağı ve dil bilmeyenlerin iş kazaları konusunda savunmasız kalacağı uyarısında bulunuyor.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Suriyeli sığınmacılar eğer artık Türkiye'nin bir gerçeği ise bunun olumsuz etkilerini azaltacak, olumlu etkilerini daha fazla hayata geçirecek önlemler üzerinde durulmalıdır. Bu çerçevede Türk halkının tepkisini önlemeyi de içeren geniş kapsamlı bir 'Suriyeli sığınmacı politikası' acilen hayata geçirilmelidir.

Suriyeliler konusu, bir toplumsal uyum sorunu olarak ele alınmalı; çalışma hayatı, eğitim, barınma, sağlık, belediye hizmetleri, toplumun alıştırılması gibi alanları düzenleyecek bütüncül bir politika uygulanmalıdır. Entegrasyon süreci eğer başarılı yönetilebilirse, uzun vadede toplumsal zenginliğe, çok kültürlü yapının gelişmesine katkı sağlanabilir.

Suriyeli mülteci akınının etkilerinin ise işgücü piyasasında zannedilenden daha karmaşık olduğu, olumsuz etkilerle olumlu etkilerin bir arada yaşandığı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin işgücü piyasasına entegre olabilmeleri için öneriler şunlar olabilir:

- ✓ Suriyelilere öncelikle Türkçe eğitimi ardından da mesleki eğitim verilmeli ve bu topluma uyumlarının temel şartları olarak kabul edilmelidir.

- ✓ Sığınmacıların istihdamında sorunların minimize edilebilmesi için bir taraftan güncel ve ciddi bir bölgesel ve sektörel işgücü analizi yapılması, diğer taraftan da sığınmacıların eğitim ve meslek vasıflarının ortaya çıkarılması için mevcut kayıtların sağlıklı bir biçimde detaylandırılarak yenilenmesi gerekmektedir.
- ✓ Nitelikli olan işgücünden yeterlilikleri belgelendirilerek faydalanılması konusunda çalışmalar yapılmalı, eğitimi yetersiz olanlar konusunda ise mesleki eğitim imkanları sağlanmalıdır.
- ✓ Suriyeli göçmenler için yeni istihdam alanları yaratılmalı ve kayıtlı çalıştırılarak istihdam piyasasına etkisinin azaltılmalıdır. Kapsamlı, bütünlük bir plan dahilinde istihdam imkanı yaratılmaması halinde, Suriyelilerin Türkiye ekonomisini bozma ihtimali çok yüksek.
- ✓ Nitelikli sığınmacı işgücünün Türkiye ekonomisine kazandırılması için çalışma izni ve asgari ücretin ötesinde cazip şartlar ve imkânlar oluşturulması gerekmektedir.
- ✓ Suriyelilerin mevcut koşullarda istihdam edilebilmeleri için sektörel-bölgesel analizlerin yapılmalı ve çalışma haklarındaki belirsizlik ortadan kaldırılmalıdır.
- ✓ Konya’daki Suriyeli iş adamları için veri tabanı oluşturulmalıdır. Ayrıca Suriyeli yatırımcılara, bürokratik ve hukuki işlemler konusunda destek verecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- ✓ Konya’da faaliyet gösteren Suriyeli iş adamları ile Konyalı iş adamları arasında işbirliği ve ortaklığa zemin hazırlayacak bir ofis kurulmalıdır.
- ✓ Suriyeli misafirlerin diploma denkliklerinin sağlanarak mesleklerine yönelik işlerde çalışmalarına imkân sağlanabilmelidir.

9. KAYNAKÇA

- M. Murat ERDOĞAN, Can Ünver, “**Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş Beklenti ve Önerileri**”, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), Kasım 2015
- Seyfettin GÜRSEL, “**Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Etkileri**”, Bahçeşehir Üniversitesi, 11.02.16
- “**Suriyeli Mültecilerin Türkiye’ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme**”, ORSAM, Rapor No: 196 Ocak 2015
- <http://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/10-soruda-multeci-sorunu/3>
- Konya'daki Suriyeli Misafirlerin Ekonomik Potansiyelleri ve İşbirliği İmkânlarının Belirlenmesi Araştırması / MÜSİAD Konya Şubesi / Aralık-2015